

Narodni rat kao optimalni strategijski model odbrane malih zemalja

Admiral flote BRANKO MAMULA

Strategija narodnog rata je u pravom smislu riječi strategija kombiniranja u kojoj se kombiniraju ne samo vojni elementi, strategija uništavanja i iznuravanja, već se u tom strategijskom konceptu kombinira i mnoštvo elemenata neoružane borbe i općenarodnog otpora.

Kao strategija koja u oblasti odbrane odražava suštinski interes naroda, strategija narodnog rata prema faktorima rata odnosi se na osoben način i u stanju je da pojedinim faktorima, i njima kao cjelini, daje suštinski nova značenja i vrijednosti, što klasična strategija ne može. Ona vještom kombinacijom svih faktora rata kompenzira prednost agresora, prvenstveno, u naoružanju i vojnoj opremi. Međutim, to nije moguće na bilo kom nivou vlastite materijalno-tehničke opremljenosti. Stoga se u opremanju snaga za oružanu borbu moraju, barem u osnovi, slijediti zahtjevi koje postavljaju suvremeni i budući rat i oružana borba, kao vojnotehnološki proces.

Strategijski manevar u strategiji narodnog rata je sinteza mobilizacionog razvoja i mirnodopske lokacije, kao dvije strane jedinstvenog procesa. Rasporedom partizanskih snaga i prostorne teritorijalne vojske unaprijed je ostvaren manevar razmještanja, kojim se obezbjeđuje ravnomjeran raspored snaga u prostoru, njihovo koncentriranje i izražavanje težišta na važnim pravcima i zonama. Shodno tome, jedna od bitnih karakteristika strategije narodnog rata jeste sposobnost vođenja oružane borbe istovremeno na cjelokupnom prostoru.

Osnovni smisao strategijskog dočeka jeste u takvom shvatanju početnih dejstava na strategijskom nivou koja će omogućiti da se odgovarajućim snagama i intenzitetom dejstava, saglasno ciljevima strategijske odbrane, agresoru pruži otpor koji će osigurati ostvarivanje vlastitih ciljeva, istodobno sačuvati snage za naredna dejstva i onemogućiti mu da ostvari svoje ciljeve. Strategijski doček uglavnom se ostvaruje u početnom periodu rata i primarno je u funkciji sprečavanja strategijskog iznenađenja. On se može poistovjetiti sa prvom bitkom, prvim ili početnim operacijama, koje uključuju operacije i bojeve na frontu i u dubini vlastite teritorije (protudesantna borba), te borbena dejstva u pozadini neprijatelja. Pri tome, borbena dejstva se izvode po modelu bitke u prostoru, bitke sa mnogo žarišta, u kojoj na operativnim, operativno-strategijskim razmjerama, pa i bukvalno, cjelokupno ratište postaje bitačna prostorija.

Narodni rat je jedna od tema koja odavno i intenzivno zaokuplja pažnju vojnih i vojno-političkih teoretičara u svijetu. Razlog što ova tema postaje sve frekventnija na stra-

nicama vojne periodike jeste i činjenica da je većina ratova u krilu tzv. antikolonijalne revolucije vođena u formi raznih modaliteta narodnog rata. Također, narodni rat je sve interesantnije istraživačko i studijsko područje i zato što je veći broj malih, pa i srednjih zemalja u svojoj odbrambenoj koncepciji i doktrini, u organizaciji i izgradnji oružanih snaga i u izboru modela strategijskih dejstava, pronašao uporište upravo u teoriji i doktrini narodnog rata.¹

Problematika narodnog rata je veoma široka i kompleksna i obuhvata brojna pitanja koja su relevantna za cjelovito razmatranje narodnog rata kao posebnog tipa rata. Budući da u jednom članku nije moguće u cjelini elaborirati problematiku narodnog rata, biće detaljnije analizirana i obrazložena suštinska svojstva i obilježja suvremene strategije i doktrine narodnog rata i njihove primjene u odbrani malih i nerazvijenih zemalja. Prije elaboriranja tih pitanja neophodno je u vidu nekoliko prethodnih teza, koje nećemo posebno obrazlagati, stvoriti teorijsko-metodološku osnovu za daljnja razmatranja i potvrdu teze o potpunoj djelotvornosti i nadmoćnosti narodnog rata pred danas važećim agresivnim doktrinama i njihovim modalitetima. Stoga, prilikom razrade ove teme treba imati u vidu barem sljedeća polazišta:

(1) naslov teme podrazumijeva da će predmet razmatranja u ovom radu biti odbrana od oružane agresije, a ne i odbrana u širem smislu te riječi, odnosno zaštita od svih drugih oblika dominacije, pritisaka, prijetnji – političkih, ekonomskih, tehničkih, informacijskih, kulturoloških i drugih sredstava i metoda;

(2) sintagma »narodni rat kao optimalni strategijski model odbrane« nagovještava da, pored ovoga modela, postoje i drugi strategijski modeli, koje je neophodno, barem načelno, odrediti i sagledati značaj narodnog rata unutar te tipologije. Na početku da istaknemo da vojna teorija – ni ona uže, ni najopštija vojnopolitička, vojnosociološka, a ni druge – ne daje saglasan odgovor na pitanje kojoj od poznatih i prihvaćenih razdioba i klasifikacija pripada narodni rat. Sa stanovišta tih kriterija klasifikacije ratova, narodni rat ne pripada bez ostatka ni jednoj, a u sebi objedinjuje bitna obilježja pravednog, revolucionarnog, odbrambenog i oslobodilačkog rata. Dalje pojašnjavanje ovog značenja sin-

¹ Vidjeti šire: dr Mensur Ibrahimpašić, *Društvena priroda opštenaodnog odbrambenog rata*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1977, str. 105–122.

tagme »narodni rat« dovodi nas do njegovog odbrambenog karaktera i upravo to određenje treba imati u vidu kao usmjerenje za dalja razmatranja;

(3) kada ističemo odbrambeni karakter narodnog rata, imamo u vidu, prije svega, da će se male i nerazvijene zemlje morati da brane od mnogo jačih zemalja, moraće voditi odbrambeni rat u uslovima nepovoljnog odnosa vojnih snaga. Strategija i doktrina narodnog rata treba da pokažu i dokažu da je i u tim uslovima moguće voditi rat sa perspektivom da se on dobije. Jedno od važnijih pitanja na koje ćemo nastojati dati odgovor u ovom radu jeste *kako najefikasnije organizirati ukupne vlastite društvene moći kao odbrambene i kako ih usmjeriti i voditi naspram nadmoćnije vojne sile agresora, uz istovremeno korišćenje svih mogućnosti za destrukciju te moći agresora.*

Opća hipoteza da je narodni rat optimalni model odbrambenog organiziranja i djelovanja malih zemalja u njihovoj odbrani od oružane agresije velikih i razvijenih zemalja temelji se na nekoliko argumenata.

Prvo, narodni rat je pravedni rat i on zakonomjerno dovodi do narastanja odbrambeno-oslobodilačkih snaga, faktički, do nivoa svih oblika društvene moći zemlje, dok, obrnuto, agresivni rat dovodi (isto tako zakonomjerno) do slabljenja ofanzivnih moći agresora i do reduciranja njenih snaga i sredstava isključivo na nivo angažiranog kontingenta oružanih snaga.

Drugo, narodni rat, kao strategijski model, omogućava kombiniranje svih elemenata odbrambene moći i njihovo efektiviranje pod uslovom da su između tih elemenata moći uspostavljeni optimalni odnosi.

Treće, u iskustvima ratova vođenih u krilu antikolonijalne revolucije i u mnogim narodnooslobodilačkim ratovima u krilu drugog svjetskog rata empirijski je dokazano da ni jedna do danas poznata strategija agresora nije uspjela da pronađe adekvatan i efikasan odgovor protiv strategije narodnog rata.

Četvrto, po načinu izvođenja ratnih dejstava, narodni rat unaprijed pruža nesagledive mogućnosti izbora i kombiniranja sadržaja, oblika, vidova i metoda borbenih dejstava na svim nivoima – strategijskom, operativnom i taktičkom, te kombiniranja snaga i sredstava i načina njihove primjene u odbrani od agresije.

Peto, u strukturi snaga i sredstava strategije i doktrine narodnog rata moraju se razvijati i takve snage i sredstva koja će biti odgovarajući deterent od oružane agresije primjenom udara sa distance, u okviru doktrine sukoba niskog intenziteta.

NEKE OSOBENOSTI STRATEGIJE NARODNOG RATA U USPOREDBI SA DRUGIM STRATEGIJSKIM SISTEMIMA

Da bismo stvorili mogućnost za bilo kakva upoređivanja, neophodno je na početku ukratko skicirati danas poznate i važeće strategijske koncepcije i sisteme.

Ako začas zanemarimo činjenicu da je politika nadređena ratu i da mu ona određuje ciljeve, tada se prema dimenziji i nivou zahtjeva ciljeva biraju i definiraju strategijska sredstva, koja, sa svoje strane, određuju načine upotrebe snaga i sredstava, što bitno uslovljava izbor i artikuliranje strategije. Shodno rečenom, u najopćijem smislu, suvremene strategijske koncepcije je moguće, uslovno govoreći, podijeliti u dvije osnovne grupe: na tzv. *tradicionalne vojne strategije* i *strategiju narodnog rata*.

Kada se strategija dijeli na tradicionalne i strategiju narodnog rata, na prvi pogled može da izgleda da se radi o nelogičnoj podjeli, jer se ne prepoznaje istovjetni klasifikacijski princip u oba elementa date klasifikacije. Ipak, nesumnjivo je da strategija narodnog rata objektivno egzistira. I ne samo to – ona će i u budućnosti egzistirati i imati sve značajniju, ako ne i odlučujuću ulogu, kako zbog svoje progresivne društvene suštine tako i zbog vojne efikasnosti. Da bi se to uočilo neophodna je njena komparacija sa tradicionalnim strategijama, čime će se na najbolji način pokazati i njena osobenost. Naime, Klauzeviceva ortodokсна shvatanja strategije izražena u stavu da »sve što se u ratu događa, događa se pomoću oružanih snaga« proturječi svemu onom što se u stvarnosti narodnih ratova događalo, pa i onom što je i sam Klauzevic u svom djelu napisao o narodnom ratu.

Istina, od vremena Klauzevica do danas ta lepeza strategijskih modela i sredstava tradicionalne strategijske škole se proširivala, ali njen razvoj nije tekao pravolinijski. Klauzevic i Žomini u teoriji, a Napoleon u praksi, afirmi-

rali su direktnu, neposrednu strategiju, koja je tražila najpovoljnije mogućnosti i uslove za pripremu i vođenje rješavajuće, generalne bitke, kojom se rat dobija ili gubi. *Strategija posrednog nastupanja*, čiji je rodonačelnik engleski vojni teoretičar Lidel Hart, posrednim prilaženjem i razvlačenjem snaga protivnika postizala je iznenađenje i sa više odvojenih i uzastopnih pobjedonosnih bitaka ograničenog dometa tražila mogućnosti postizanja ukupne vojne pobjede. Sredinom ovoga vijeka, sve do kraja sedamdesetih godina, afirmirala se tzv. *posredna strategija*. Ona, pored vojnih, računa i na nevojna sredstva u funkciji ostvarivanja ratnih ciljeva. Štaviše, pod utiskom neuspjeha koji su pretrpjele najmoćnije vojne sile u sudaru sa revolucionarnim i oslobodilačkim pokretima nakon drugog svjetskog rata, a polazeći od činjenice da tzv. treći svijet ima velikih problema u razvojnoj politici, najmoćnije ekonomske, tehnološke i finansijske sile suvremenog svijeta i dalje zadržavaju vojnu silu kao aktuelnu prijetnju, uz njenu povremenu i selektivnu upotrebu, ali težište sve više usmjeravaju na tzv. nevojna sredstva za ostvarivanje strateških ciljeva. To je omogućilo i proširenje pojma rata, njegovo miješanje sa politikom u nerazlučivu simbiozu, što je za suvremenu strategiju značilo da se ciljevi dominacije i hegemonije mogu postizati i bez neposredne primjene vojne sile, dakle bez rata, razumije se, uz prijetnju njenom upotrebom, čime se pojačava djelovanje ostalih, nevojnih sredstava. To je dovelo do neslučenih razmjera razvoja snaga i sredstava, metoda i aktivnosti tzv. specijalnog rata, koji se danas konstituirao kao planetarna pojava.

Po mnogim svojim obilježjima strategija narodnog rata može da se označi i kao neposredna i kao posredna strategija: a) *neposredna* – kada u direktnom vojnom sudaru traži rješenje ishoda ratnog sukoba prvenstveno na vojnom planu, i b) *posredna* – kada rješenje ishoda rata na vojnom planu odlaže, a pri tom se koristi svim vojnim i nevojnim sredstvima da oslabi vojnu moć agresora i da se on prisili da odustane od svojih namjera.

Kad je riječ o izboru optimalnog modela strategijskog manevra kojim treba da se ostvare ciljevi strategije, a time i ciljevi rata, treba istaći da oni nisu neovisni od općeg strategijskog koncepta. Naprotiv, postoji tijesna veza među njima, i to tako što se generalni strategijski koncept konkretno operacionalizira u odgovarajuće modele strategij-

skih dejstava, odnosno strategijskog manevra. Na svjetskom strategijskom nebu, figurativno rečeno, danas postoje tri takva modela upotrebe snaga, odnosno tri oblika strategijskog manevra: manevar uništavanja, odnosno racionalne dinamike kako ga naziva Bofr,² manevar iznuranja i manevar kombiniranja prethodna dva oblika. Kada je riječ o prva dva oblika manevra, nije teško uočiti da su to dva suprotna strateška pola, koji se po osnovnoj ideji i po načinu izvršenja međusobno razlikuju.

Strategija uništavanja je najprimjerenija tzv. klasičnoj školi strategije upravo zato što ishod rata traži na vojnom planu. Po tom obilježju ova strategija spada u grupu neposredne, direktne strategije. Pribjegavaju joj danas one države koje imaju veliku ekonomsku i tehnološku moć u odnosu na protivnika sa kojim će se odmjeravati, a uz to i neuporedivo jaču vojnu silu, prije svega u tehničko-tehnološkom smislu. U vojnoj teoriji taj strategijski model poznat je i pod imenom *strategija obaranja*, jer teži da »obori« protivnika, da ga radikalno porazi za što kraće vrijeme. Stoga, kao optimalni model upotrebe snaga bira tzv. mehanički manevar, pri čemu najjače snage usmjerava na najjače snage protivnika, s težnjom da ih razbije, uništi, onespobi za daljnje djelovanje. Budući da je povoljan odnos snaga neophodan uslov uspješnog funkcioniranja strategije uništenja, u osnovi te strategije jesu odlučujući vojni sudari najjačih snaga u početnom periodu rata, u okviru tzv. prvog i uzvratnog strategijskog udara, s ciljem da se protivnik što prije porazi, a da rat što kraće traje. Razumije se, to su strateška opredjeljenja koja se mogu praktički ostvariti tek kada i protivnik prihvati takav model dejstava, što se, najčešće, ne dešava. Inferiorniji protivnik takve sudare odlaže za povoljnije vrijeme, nastojeći da agresorovu direktnu strategiju pretvori u strategiju posrednog nastupanja, pa čak i u posrednu strategiju.

Drugi, potpuno suprotan strategijski model, koji je u svijetu verificiran kao efikasan u datim općim i posebnim društvenim uslovima, jeste tzv. *strategija iznuranja*. Njen je cilj da postepeno lomi ofanzivnu moć agresora, iznurava fizički i psihički njegove snage u prostoru i vremenu i da stvori takve uslove koji će istrošiti kapacitete volje agresora i natjerati ga da sam odustane od daljnjih dejstava, od-

² Bofr, *Uvod u strategiju*, prevod s francuskog, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1968.

nosno oslabiti ga do te mjere da može biti tučen u više uzastopnih bitaka. To podrazumijeva promjenu odnosa snaga – prelazak strategijske inicijative iz ruku agresora u ruke branioca.

Neposredno s tim u vezi je i tzv. strategija preživljavanja. Može se reći da su model iznuravanja i model preživljavanja vrlo slični i međusobno povezani strategijski modeli odbrane malih zemalja od oružane agresije nadmoćnije vojne sile. Naime, osnovni uslov da strategija iznuravanja uspješno funkcioniра jeste da se mora preživjeti taj prvi strategijski udar i otpočeti zadavanje vlastitih uzastopnih uzvratnih udara. Osnovni manevar te strategije jeste da se – prvenstveno zaklanjanjem i disperzijom – zaštite snage i sredstva, stalno izbjegavaju odlučujući vojni sudari i rješanje ishoda rata traži u vanvojnoj sferi. Osnovna hipoteza od koje polaze zagovornici te strategije jeste da mala zemlja u sukobu sa moćnim vojnim silama nema nikakvih šansi i da je bolje obezbijediti uslove preživljavanja udara agresora, a potom varijacijama strategije iznuravanja tražiti mogućnost oslobođenja zemlje. Nema sumnje da je u osnovi tog opredjeljenja odluka – donijeta unaprijed – da se izgubi kontrola nad vlastitim prostorom i dozvoli da agresor ispresijeca državnu teritoriju i zavede okupacioni sistem. Takav rizik sebi mogu dozvoliti samo zemlje koje imaju tačno definiranu historijsku poziciju i općeprihvaćeni i garantirani međunarodni pravni položaj, ali bi zemlja koja to nema, koja je opterećena mnoštvom tradicionalnih, vjerskih, etničkih i drugih problema i razlika, rizikovala da svoju samostalnost i integritet izgubi zauvijek. Zemlja koja zna da u slučaju radikalnog preokreta mogu nastupiti bitno drugačiji uslovi za njen državnopravni kontinuitet takvu strategiju ne može niti smije prihvatiti ni po koju cijenu. To bi značilo da se molećivo mora čekati ishod međunarodnih pregovora, a zna se da su u tome presudni politički i državni interesi onih koji bi o tome odlučivali.

Treći po redu (ne i po značaju) strategijski model jeste *strategija kombiniranja*, mnogo kompleksnija i složenija od pomenuta dva tradicionalna modela koji imaju svoje suvremene modalitete. U strategiji kombiniranja ne kombiniraju se samo vojni elementi, strategija uništavanja i iznuravanja, već se u tom strategijskom konceptu kombinira i mnoštvo elemenata neoružane borbe i općenarodnog otpo-

ra. Nema sumnje, strategiji narodnog rata je najprimjerenija strategija kombiniranja, zbog slijedećeg:

- ona omogućava da se optimalno koriste sva pozitivna obilježja i jedne i druge strategije – uništenja i iznuranja, ali u sintezi višeg rada, a ne samo u vidu prostog zbira jednih ili drugih odrednica i posebnih strategijskih modela;

- strategija kombiniranja omogućava da se maksimalno ispolje sve komparativne prednosti odbrambeno-samozastitnog sistema zasnovanog na ukupnim elementima moći društva, koji se u toj strategiji efektuiraju kao odbrambene moći i čiji su kapaciteti nemjerljivi parametrima klasične vojne strategije;

- strategija kombiniranja omogućava da i pored zaposjedanja dijela prostora, kojeg agresor kontrolira, ne samo da se ne izgubi politička nezavisnost, integritet zemlje, već da se čuva i kontinuitet prostora, kao operacijske osnovice, i kontinuitet oružane borbe u diskontinuitetu fronta, i to vremenski gotovo neograničeno. Tako svi bitni faktori strategije – ljudski, materijalno-tehnički, prostor i vrijeme – dobijaju znatno i na kvalitetu i na kvantitetu, a ukupna društvena moć dobija značenje osobene odbrambene moći;

- strategija kombiniranja podrazumijeva prihvatanje prvog strategijskog udara agresora, koji je ujedno najjači i koji je najteže preživjeti, ali uz izbjegavanje odlučujućih rješavajućih sudara (operacija) sve dotle dok je odnos snaga povoljniji za agresora.

Strategija kombiniranja pruža neslućene mogućnosti uključivanja u odbrambenu moć vrlo različitih elemenata moći, i to na različitim stepenima ratne vještine. Konkretnije, u toj strategiji kombiniraju se:

- različita strategijska sredstva pomoću kojih se ostvaruju strategijski ciljevi. To su vojna, politička, diplomatska, ekonomska i psihološka sredstva;

- kombiniraju se raznovrsni oblici borbe i otpora u narodnom ratu. To se, prije svega, odnosi na oružanu borbu i sve druge oblike neoružane borbe i općenarodnog otpora u svim oblastima djelovanja čovjeka i društva;

- kombiniraju se modeli strategijskih dejstava prema načinu njihovog izvršenja, pa se može reći da je ta strategija uspješna kombinacija najpozitivnijih svojstava neposredne strategije koja računa na direktno angažiranje oružane sile u mnoštvu istovremenih i uzastopnih bitaka, bo-

jeva i borbi, uključujući i rješavajuće sudare kada se za njih stvore povoljni uslovi, i tzv. posredne strategije, koja težište ispoljava na nevojne akcije;

- u toj strategiji kombiniraju se različiti oblici vojnog organiziranja. To se prvenstveno odnosi na kombiniranu strukturu oružanih snaga – operativnu i teritorijalnu komponentu, pri čemu svaka od njih ima jasno definiranu doktrinarno-strategijsku ulogu. Također se kombiniraju aktivnosti oružanih snaga sa aktivnostima drugih organiziranih snaga društva;

- kombiniraju se vrlo raznovrsne i različite oružane aktivnosti, borbena dejstva, njihovi oblici i sadržaji. To se prvenstveno odnosi na kombiniranje frontalnih sa partizanskim dejstvima, te na dejstva u zahvatu fronta sa dejstvima u vlastitoj pozadini i u pozadini neprijatelja;

- na osoben način kombiniraju se faktori rata. U najvećem broju slučajeva tzv. tehnokratske strategije apsolutiziraju materijalno-tehnički faktor rata, svodeći ulogu čovjeka na pomoćnu. Za razliku od tih strategija, strategija narodnog rata u svim uslovima vrednuje ljudski faktor kao prvorazredni, ali ga ne apsolutizira u smislu negiranja uloge i značaja ostalih faktora, već njihovo djelovanje uvijek razmatra u uskoj međusobnoj povezanosti i uslovljenosti;

- kombiniraju se borbena dejstva na kopnu, moru i u vazдушnom prostoru i njihov ofanzivno-defanzivni način izvođenja; pri tome, strategija narodnog rata mora ostati otvorena i za nove dimenzije ratovanja koje se u perspektivi mogu predvidjeti i najaviti.

Na kraju se može zaključiti *da je strategija narodnog rata u pravom smislu riječi strategija kombiniranja. Ona to jeste po svim svojim obilježjima.* Sve što je do sada rečeno o njenim obilježjima služi tek kao polazište za daljnja razmatranja ili kao okvir za uključivanje novih argumenata. Stoga će razmatranja koja slijede biti u funkciji obrazlaganja načelno već datih osnovnih polazišta.

ODNOS PREMA FAKTORIMA RATA

Strategija narodnog rata prema faktorima rata odnosi se na osoben način. Kao strategija koja u oblasti odbrane odražava suštinski interes naroda, u stanju je da pojedinim faktorima, i njima kao cjelini, daje suštinski nova značenja

i vrijednosti, što klasična strategija ne može. Slijedi nekoliko argumenata u prilog ovoj tvrdnji.

U najopštijem značenju riječi, *ljudski faktor* rata čini stanovništvo određene zemlje koje se, na osnovu postojeće društvene strukture i odnosa u njoj, materijalne osnove, cilja rata, te opštih društveno-historijskih uslova, konstituise kao društveno-politička i vojna snaga sposobna da vodi ratna dejstva radi ostvarivanja određenih ciljeva. Ako se u analizi pođe od tih kriterija konstituiranja ljudskog faktora kao faktora rata, zapaža se da strategija narodnog rata, koja kombinira sve organizirane vojne snage za odbranu sa snagama naroda kao najšireg *odbrambeno-zaštitnog pokreta*, ima neiscrpne mogućnosti uvećavanja kvantiteta ljudskog činioaca rata znatno iznad nivoa oružanih snaga, a i one mogu narastati po mjeri strategijskih potreba i materijalnih mogućnosti kojima je unaprijed limitirana njihova veličina.

Klasična vojna strategija najviše što može jeste da stanovništvo svoje zemlje – prisilom države, indoktrinacijom ili slobodnom voljom svojih građana, učini *izvorom žive sile* za oružane snage, davaocem materijalnih dobara za potrebe oružanih snaga i izvorom njihove moralne podrške, podrazumijevajući pri tome sva zakonomjerna ograničenja. Nema sumnje da je to *posredan* način konstituiranja ljudskog činioaca rata. To posebno važi za one agresivne strategije koje u izvršenju neminovno prostorno odvajaju oružane snage od ostalog dijela svoga stanovništva, a to znači da u agresivnom ratu, koji se po pravilu vodi na tuđoj teritoriji, dio stanovništva izvan oružanih snaga može da utječe na ishod tog rata više ili manje na posredan način. Za razliku od takvog načina konstituiranja ljudskog faktora rata, u strategiji narodnog rata to se postiže na *neposredan način* i time je snaga ljudskog faktora višestruko povećana i u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu. Ljudski faktor rata tu ne čine samo oružane snage, tj. onaj dio stanovništva koji država ili vodeća društvena grupa mobilizira, organizira i osposobljava kao oružanu silu, već se i stanovništvo samoorganizira i na neposredan način angažira u borbi protiv agresora. U strategiji narodnog rata oružane snage su jezgro najšire shvaćenog odbrambenog pokreta naroda.

U traganju za osobenostima odnosa strategije narodnog rata prema ljudskom faktoru, nameće se zaključak da

je izgradnja moralne snage i borbenog morala, kao bitnog konstitutivnog svojstva ovog faktora rata u strategiji narodnog rata, i jednostavniji i efikasniji proces. Naime, mnogo se brže, efikasnije i trajnije motiviraju ljudi za borbu i otpor kada je u pitanju vlastita sloboda i sloboda svoga naroda nego koji drugi ciljevi i ideali.

Masovnošću učešća naroda u svim borbenim i neborbenim aktivnostima, njegovom motiviranošću, organiziranošću i uvježbanošću za izvršavanje ratnih zadataka, te pripremljenošću svih subjekata globalne društvene organizacije za djelovanje u ratu, multipliciraju se borbeni i drugi odbrambeni potencijali u doktrini i strategiji narodnog rata znatno iznad efekata koji se dobijaju analizom borbenih mogućnosti oružanih snaga.

Sve što je do sada u ovom radu rečeno o ljudskom faktoru upućuje na najopćiji zaključak da se, ipak, najveća razlika između odnosa strategije narodnog rata i klasičnih strategija prema ljudskom faktoru ogleda u valoriziranju moralne snage ljudskog faktora, kao sinteze morala oružanih snaga i društva u cjelini.

Kada se sagledava uloga *materijalno-tehničkog faktora* u strategiji narodnog rata, polazi se od pretpostavke da bi agresor koji napada na malu i nerazvijenu zemlju, svoju snagu temeljio, prvenstveno, na materijalno-tehničkoj nadmoći, kao odlučujućem činiocu rata u njegovoj strategiji. To, svakako, ne znači da se i strategija narodnog rata ne treba da oslanja na maksimalno mogući kvalitet i kvantitet materijalno-tehničkog faktora, ali objektivno ona ne može računati na to kao na svoju evidentnu apriornu prednost. Strategija narodnog rata, kao sa svojim prednostima, računa na visok kvalitet ljudskog faktora i na uređenost i umješno korišćenje vlastitog prostora i kombiniranje tih prednosti sa materijalno-tehničkim faktorom na onom nivou koji obezbijedi ukupni privredni i tehnološki razvoj zemlje. Na taj način moguće je do izvjesne mjere kompenzirati vlastitu inferiornost u ratnoj tehnici visokog kvaliteta.

Izvori materijalno-tehničkog faktora u strategiji narodnog rata jesu materijalne, ekonomske i proizvodno-tehničke mogućnosti zemlje, podrška i pomoć prijateljskih zemalja, međunarodna razmjena i ratni plijen. Ratni plijen je izvor na koji klasična strategija teško može da računa, a u strategiji narodnog rata taj izvor u pojedinim etapama rata

može imati i težišni značaj. Također, pomoć prijateljskih zemalja ima naglašenu ulogu, jer se radi o pravednom narodnom i odbrambenom ratu. Jačanjem međunarodnih veza i mirnodopske suradnje stvaraju se pretpostavke za dobijanje materijalne pomoći u ratu. Međutim, strategija narodnog rata je antiratna, samostalna i ničim uslovljena strategija. Konceptija i politika razvoja materijalno-tehničkog faktora rata ne smije tu samostalnost dovesti u pitanje, što ne znači da suradnju ne treba svestrano razvijati.

U odgovoru na izazove koji se javljaju u razvoju tehničkog faktora i vojnih doktrina velikih armija, strategija narodnog rata mora da se orijentira na *modernizaciju* sopstvenih snaga, prvenstveno s osloncem na vlastite materijalne i proizvodne mogućnosti. Tome treba usmjeriti vlastite razvojne programe i resurse, ali i vlastite vojno-ekonomske i druge odnose sa prijateljskim zemljama i narodima.

Kada je riječ o *prostoru kao faktoru rata*, strategija narodnog rata nudi neslućene mogućnosti za njegovo kvalitativno novo poimanje i valoriziranje. Prije svega, mora se imati u vidu da je prostor u njegovom poimanju u strategiji narodnog rata sve manje kategorija čisto geografskog značenja i značaja, kako to, uglavnom, tumači klasična strategija. Operativno značenje prostora kao faktora rata u strategiji narodnog rata uključuje mnoštvo novih elemenata, a među njima moramo osobito imati u vidu slijedeće:

– *prvo*, u poimanju prostora polazi se od konkretnog prostora svake zemlje, što mora biti rezultat konkretnih strategijskih procjena i studija prostora. Prema tome, prostor je prvenstveno društvena kategorija koja kao odrednice uključuje, pored fizičko-geografskih, i sve društveno-ekonomske, društveno-političke, demografske, urbanističke i druge karakteristike. U poimanju prostora u klasičnim vojnim doktrinama presudne su njegove fizičko-geografske karakteristike. Međutim, za strategiju i doktrinu narodnog rata bitne su i sve druge karakteristike prostora, koje su rezultat djelovanja čovjeka (naseljenost, ekonomski resursi, politička organiziranost, prostorno-urbanistička uređenost, infrastruktura) itd.;

– *drugo*, cjelokupan prostor zemlje koja se opredijelila za strategiju narodnog rata shvata se i tretira kao jedinstvena operacijska osnovica za sve vrijeme rata. Pored

mnoštva drugih implikacija tog strategijskog opredjeljenja, treba imati u vidu najvažniju – konstantnost veličine prostora određene državnim granicama date zemlje, što će reći da on ne može biti ni manji ni veći, jer se kontinuiranom odbranom (oružanom borbom i otporom) u cjelini, i svakog njegovog dijela i u svim strategijskim uslovima, postojeći prostor brani, a s obzirom na društveni karakter rata ne ide se na osvajanje tuđe teritorije. Dakle, u narodnom ratu nema gubitaka prostora već se samo mijenjaju uslovi njegovog korišćenja kao faktora rata;

– *treće*, na takvim filozofskim osnovama strategija narodnog rata može i mora tražiti mnogo elastičnije i originalnije metode i rješenja u vezi sa izborom vidova i oblika dejstava, stepenom upornosti odbrane na pojedinim pravcima i položajima, i u cjelini. Tek s osloncem na te osnove moguće je valjano razumjeti upornost odbrane od same granice. Nema napuštanja prostora, čak ni onda kada manevrom snagama unazad, u stranu ili u pozadinu neprijatelja, gledano očima klasičnih doktrina, izgleda kao da se prostor napušta. Cilj takvog »napuštanja« nije da se ostavi prazan prostor agresoru, već da se njegovo korišćenje prilagodi novonastalim uslovima, uz poštovanje principa ekonomisanja snagama i izbjegavanje odlučujućih bitaka u uslovima nepovoljnog odnosa snaga. Prilagođavanjem načina i oblika dejstava uslovima prostora (razumije se, u jedinstvu faktora rata), strategija narodnog rata traži i pronalazi mogućnosti nametanja agresoru vlastite doktrine i ratne vještine, a time i za preuzimanje (ili zadržavanje) strategijske inicijative. Na taj način strategija narodnog rata stvara uslove za iznuravanje i trošenje snaga agresora u vremenu i prostoru i za konačnu vojnu pobjedu ili za prisiljavanje agresora da odustane od planiranih ratnih ciljeva. I upravo u funkciji iznuravanja snaga agresora vrijeme se javlja kao nova dimenzija prostora.

Imajući u vidu do sada rečeno o poimanju prostora u strategiji narodnog rata, može se istaći da se prostor kao faktor rata u toj strategiji izražava u *svoj svojoj totalnosti*, što znači da je neprikosnoven teritorijalni integritet zemlje, a u ratu cijela teritorija zemlje je ratište. To, nadalje, znači da nema ratnih uslova u kojima prostor ne bi bio područje oružane borbe i općenarodnog otpora, što, sa svoje strane, implicira čvrst stav da nema i ne može biti okupacije ni

kapitulacije zemlje u cjelini niti pojedinih njenih dijelova. Time se negira i klasičan pojam kapitulacije ili predaje oružanih snaga ili njihovih dijelova. Iz te različitosti poimanja prostora u strategiji narodnog rata u odnosu na klasičnu strategiju proizašla je i nova strategijska kategorija – privremeno zaposjednuta teritorija. Već sam naziv kojim se označava ta kategorija govori da prisustvo dijelova oružanih snaga agresora na pojedinim dijelovima prostora napadnute zemlje može biti samo privremeno, bez realnih mogućnosti da se uspostavi okupacioni sistem i obezbijedi potpuna kontrola tog prostora. Privremeno zaposjednuta teritorija ostaje, dakle, područje oružane borbe i općenarodnog otpora, prilagođenog konkretnim uslovima.

Odnos prostornog i ljudskog faktora rata u strategiji narodnog rata izražava se u dijalektičkom jedinstvu, s tendencijama iskorišćavanja prednosti svakog od njih ponasob i u međusobnom jedinstvu u konkretnim borbenim uslovima. S tim u vezi, treba uočiti još jednu vrlo važnu karakteristiku strategije narodnog rata, koja se razlikuje od klasične strategije, a tiče se odnosa prema prostoru isto toliko koliko i odnosa prema osnovnim postulatima ratne vještine kao specifičnog izraza ponašanja ljudskog faktora prema prostoru. Riječ je o frontu i odnosu prema njemu. U klasičnim strategijama front se poima kao linija u prostoru, koja razdvaja dvije zaraćene strane i oko koje se, s jedne i druge njene strane, grupišu snage zaraćenih zemalja. U borbenim dejstvima svaka od zaraćenih strana teži da održi kontinuitet vlastitog fronta i da naruši kontinuitet fronta suprotne strane. Probojem fronta se, između ostalog, narušavaju i borbene (taktičke i operativne), a i moralne veze angažiranih jedinica, čime u značajnoj mjeri opadaju njihove borbene mogućnosti, a nerijetko dolazi i do njihove dezorganizacije i rasula.

U strategiji narodnog rata posljedice proboja fronta, tamo gdje je on uspostavljen, nisu ni izdaleka tako dramatične, a može se reći da su ti prodori u najvećem broju slučajeva i bezopasni. Budući da će o tome biti više riječi u sljedećem pitanju, ovdje smo navedenu karakteristiku samo naznačili.

I vrijeme kao faktor u strategiji narodnog rata je višeznačno i višedimenzionalno. To njegovo svojstvo smo do izvjesne mjere i obrazložili u okviru razmatranja prostora kao faktora rata. Ipak, na ovom mjestu, potrebno je pre-

ciznije iskazati neke stavove o mjestu i značaju tog faktora rata. Vrijeme kao fizička pojava, posmatrano u kontekstu odnosa u relacijama čovjek – prostor i prostor – vrijeme uz interakcijsko dejstvo i četvrtog – materijalno-tehničkog faktora, javlja se kao posebna dimenzija prostora.

Trajanje sukoba u strategiji narodnog rata opredijeljeno je, prvenstveno, *odnosom snaga*, s tim što uvijek treba nastojati da on traje do razbijanja i poraza agresora ili do odustajanja od ostvarivanja ciljeva agresije. To znači da strategija narodnog rata nije *a priori* za dugotrajan rat, već njegovo trajanje treba prilagoditi konkretnim uslovima na ratištu, ciljevima rata, načinu upotrebe snaga, itd. Uvijek treba težiti da to vrijeme bude što kraće, u kom smislu treba i pripremiti i osposobljavati oružane snage i ostale snage društva. Agresorovom konceptu munjevitog rata u uslovima nepovoljnog odnosa snaga treba suprotstavljati *dugotrajni iscrpljujući rat* i oblike oružane borbe i općenarodnog otpora u kojima će se ispoljiti sve prednosti vlastite ratne vještine.

Trajanje pojedinih operacija, bojeva i borbi određuje se prema odnosu snaga na vojištu u konkretnoj borbenoj situaciji, s tim što uvijek treba nastojati da borbeni dejstva traju što kraće i tom zahtjevu treba prilagoditi i način dejstva. Duže vrijeme u izvođenju borbenih dejstava pruža mogućnost agresoru da grupiše snage i izrazi prednosti svog naoružanja i vojne opreme. Prema tome, i vremenu kao strateškom faktoru treba diferencirano pristupiti, s obzirom na opće strategijske i konkretne borbene uslove, prvenstveno na vojni odnos snaga i s obzirom na nivo ratnih, odnosno borbenih dejstava.

Kada je riječ o poimanju faktora rata ponaosob i njihovih međusobnih odnosa, može se zaključiti da strategija narodnog rata vještom kombinacijom svih faktora, svih njihovih obilježja, kompenzira prednosti agresora, prvenstveno, u naoružanju i vojnoj opremi. To nije moguće na bilo kom nivou vlastite materijalno-tehničke opremljenosti. Stoga se u opremanju snaga za oružanu borbu moraju, barem u osnovi, slijediti zahtjevi koje postavljaju suvremeni i budući rat i oružana borba, kao vojnotehnološki proces. Tamo gdje se u nečem zaostaje ili će se, zbog bilo kojih razloga, zaostajati, mora se obezbijediti da se, kvalitetom ljudskog faktora i vještinom korišćenja prostora i vremena, taj nedostatak kompenzira. Nema dileme da moderno na-

oružanje i opremu, u najnužnijoj mjeri, moraju imati i oružane snage malih i nerazvijenih zemalja, ako se žele efikasno suprotstavljati suvremenom agresoru.

STRATEGIJSKI MANEVAR U STRATEGIJI NARODNOG RATA

Za shvatanje uloge pojedinih komponenata strategijskog manevra, a osobito načina njegovog ostvarivanja u strategiji narodnog rata, moramo uzimati u obzir činjenicu da u nekim njegovim elementima nastaju bitne promjene u odnosu na minule historijske epohe, kao i na tretiranje manevra u suvremenim konvencionalnim strategijama. To se, prvenstveno, odnosi na komponentu *strategijske pokretljivosti*. Kao u klasičnim strategijama, i u strategiji narodnog rata strategijska pokretljivost ima izuzetan značaj za ostvarivanje strategijskog manevra, s tom razlikom što u klasičnim strategijama i onima koje uzimaju u obzir agresivne ciljeve i namjere taj problem nije moguće drugačije riješiti već odgovarajućim organizacijskim i tehničko-tehnološkim mjerama i rješenjima. Strategijska pokretljivost rješava se metodom organiziranja i opremanja odgovarajućih snaga, koje su u rukama ratovodstva i strategije i služe za strategijske intervencije, prema ispoljenoj potrebi. Nadalje, to se postiže tehničko-tehnološkim opremanjem oružanih snaga, što ih čini brzopokretnim i sposobnim za pregrupiranje s jednog na drugi dio ratišta, s jednog na drugi strategijski pravac. Presudnu ulogu tu imaju suvremena vazduhoplovna i pomorska transportna sredstva, a i oklopno-mehanizirani sastavi, koji su sposobni da se samohodno prebacuju na udaljene prostore i prodiru na velike dubine.

Ne bi se smjelo shvatiti da taj metod strategijske pokretljivosti u strategiji narodnog rata apsolutno gubi svaki značaj. Ali, ipak je njegova primjena mnogo ograničenija nego u klasičnim doktrinama. On će, svakako, imati određen značaj kada je neophodno na dijelu ratišta grupisati jače snage u odbrani od agresije s ograničenim ciljem, ali ni tada strategijskim manevrom oružanih snaga s jednog na drugo vojište ne smije se »isprazniti«¹ prostor, već se mora računati s tim da agresija može eskalirati i da u uslovima gdje ona prijeti sa različitih prostora i pravaca dio

snaga mora ostati na matičnoj lokaciji da bi se spriječilo strategijsko iznenađenje u slučaju proširivanja agresije na druge dijelove ratišta. Kada to nije slučaj, onda se prostor pokriva snagama teritorijalne vojske.

U prirodu strategije narodnog rata ugrađeno je drugačije shvatanje strategije pokretljivosti. Ona se ne iscrpljuje samo u povezanosti geografskih dimenzija ratišta i pokretljivosti već se, prvenstveno, ogleda u realiziranju drugih strategijskih radnji, koje prethode početnim operacijama: raspored mirnodopskih lokacija jedinica i ustanova oružanih snaga i mobilizacijski razvoj ratnih oružanih snaga. Najveći broj problema strategijske pokretljivosti unaprijed se rješava tim dvjema strategijskim radnjama, a problem strategijskog razvoja zapravo se preskače mirnodopskom lokacijom i mobilizacijskim razvojem. S tim u vezi, može se pouzdano tvrditi da je u strategiji narodnog rata strategijski manevar sinteza mobilizacijskog razvoja i mirnodopske lokacije, kao dvije strane jedinstvenog procesa.

Rasporedom partizanskih snaga i prostorne teritorijalne vojske bitno se smanjuje potreba za strategijskom pokretljivošću ili, drukčije rečeno, unaprijed je ostvaren manevar disperzije, kojim se obezbjeđuje ravnomjeran raspored snaga u prostoru, njihovo koncentriranje i izražavanje težišta na važnim pravcima, zonama, rejonima, položajima. Shodno tome, jedna od bitnih karakteristika strategije narodnog rata jeste sposobnost vođenja oružane borbe istovremeno na cjelokupnom prostoru. Na taj način se istovremeno spriječava strategijsko iznenađenje u slučaju da agresija otpočne tzv. obrnutim frontom i redosljedom.

Raspored snaga u zonama i po dubini ratišta u mnoštvu uzastopnih položaja ni u kom slučaju ne smije značiti kordonski raspored po tipu neprekidnog linijskog fronta. Radi se, u stvari, o frontu koji nije krut i statičan kao neka kontinuirana linija dodira, tj. o frontu koji se uspostavlja svuda i na svakom mjestu gdje postoji dodir s neprijateljevim snagama. Taj prostor je neka vrsta izlomljenog i zaokrenutog fronta na relativno velikoj dubini i širini, sa međuprostorima. Njegov kontinuitet se uspostavlja i održava rasporedom i dejstvima operativnih snaga branioca, kao i partizanskih snaga i prostornih teritorijalnih snaga s osloncem na prostore, koji su manje zasićeni snagama agresora, i na međuprostore.

Eventualni prodori neprijateljevih snaga na pojedinim pravcima na veću ili manju dubinu vojišta ili ratišta ne bi imali značenje bitnog narušavanja kontinuiteta fronta, a još manje narušavanja kontinuiteta oružane borbe na cjelokupnom ratištu, niti bi obavezno značili to da je bitka izgubljena, a još manje rat. To bi, u stvari, značilo samo promjenu uslova za daljnje kontinuirano vođenje narodnog rata.

Mogućni prodori agresora na pojedinim pravcima ne bi značili čak ni to da je izvršen proboj odbrane na određenim pravcima, pojasevima ili regionima, jer proboj u doktrini narodnog rata ne znači ono što neminovno znači za druge doktrine – upad u slobodni operativni prostor i stvaranje povoljnih uslova za brz razvoj dejstava po dubini. Srazmjerno prodiranju, množe se i neprijateljevi problemi i dolaze do izražaja komparativne prednosti strategije narodnog rata, a to je nadmoćnost u ljudskom faktoru, koja više nije samo nominalna i potencijalna već aktuelna, jer se, praktički, proširio front i omogućio dodir s neprijateljem i onim snagama branioca koje su raspoređene u dubini ratišta. Dakle, tada se angažiraju sve snage i sredstva strategije narodnog rata i svi oblici borbe i općenarodnog otpora. U tom smislu probijanje fronta i duboki prodori kojima neprijatelj teži dobijaju značenje »ulijetanja u razapetu mrežu«. To isto vrijedi i za snage agresora koje se transportuju vazдушnim putem radi desantiranja u dubini ratišta. Neovisno o tome kako su stigle u unutrašnjost zemlje, njih tek tada, u stvari, čeka sve ono što se u strategiji narodnog rata predviđa na planu općenarodnog otpora. U krajnjoj konsekvenci, agresor probojem ili preskakanjem fronta, svejedno, neizbježno zapada u okruženje, i od tada je stalno primoran da vodi borbu u okruženju.

Kad je riječ o prodorima agresora, kako je već naznačeno, oni su u principu mogućni, ali u svakom pojedinačnom slučaju neće biti ni laki, ni jednostavni. Podrazumijeva se da se kompozicijom odbrane po pravcima mora učiniti sve da ona bude duboko ešelonirana, sazdana od mnoštva pregrada, minskoeksplozivnih i drugih prepreka, branjenih odgovarajućim snagama. Aktivna odbrambena dejstva tih snaga bila bi podržana vatrom artiljerije, minobacačima, avijacije i helikoptera, do najveće moguće zasićenosti. U tom smislu već mirnodopskim planiranjem i rasporedom omogućava se određivanje težišta i formiranje

borbenih, taktičkih i operativnih snaga koje će biti u stanju da riješe zadatak odbrane na određenom pravcu i određenom rejonu. Navedeno grupisanje se postiže ne samo razvojem jedinica ratne operativne armije već i uključivanjem snaga teritorijalne komponente, i to tamo gdje je njihovo angažiranje racionalno i s gledišta ekonomisanja snaga i s gledišta njihove efikasnosti. Te zadatke one izvršavaju u okviru obezbjeđujućih dejstava, odbranom na međuprostorima i spojevima, napadom na otkrivene bokove neprijateljevih snaga i odbranom naročito važnih tačaka, kao što su prevoji i prelazi u planinskim predjelima, itd.

Naseljena mjesta u zahvatu fronta organiziraju za odbranu i brane, najčešće, jedinice operativne vojske. Ako su naseljena mjesta u međuprostorima, na bokovima ili u dubini teritorije, tada su za njihovu odbranu odgovorne partizanske i teritorijalne snage, koje podržava operativna vojska. U naseljenim mjestima na privremeno zaposjednutoj teritoriji borba se vodi po principu gerilskih dejstava. Takav odnos prema snagama i prostoru znatno doprinosi izvođenju odbrane po cjelokupnoj dubini i širini odbrambene zone. Time se postiže dvostruki efekat: (1) elastičnost organizacije i formacije u funkcionalnom smislu i principijelna neograničenost borbenih mogućnosti vlastitih oružanih snaga i njihovih dijelova na pravcima i položajima; (2) nemogućnost njihovog kvantificiranja u agresorovoj procjeni, što je značajan limitirajući faktor njegovih priprema borbenih dejstava.

Zaključno o ovom pitanju može se reći da strategija narodnog rata, kako to neki misle, nije, *a priori* strategija nepostojanja fronta, već strategija isprekidanog i obrnutog fronta, koji se ne može prepoznati po liniji koja razgraničava vlastite i agresorove snage u dva odvojena dijela prostora, već je cjelokupan front, u stvari, razvijen u prostoru – agresoru se nameće front na svakom dijelu prostora. Takva strategija i doktrina otklanjaju potrebu za manevrom unazad u njegovom nekadašnjem značenju, a potenciraju neke druge oblike manevra: razvijanje i udar u bokove, zabacivanje u pozadinu i udar iz pozadine, i dr. Ta činjenica doprinosi održavanju postojanosti početnog rasporeda snaga, što je još jedna prednost koju treba uzimati u obzir u procesu daljnjeg razvoja doktrine oružane borbe primjerene strategiji narodnog rata.

STRATEGIJSKI DOČEK U STRATEGIJI NARODNOG RATA

Ovdje nećemo ulaziti u psihološko-lingvističku analizu problema koji je izraz primjereniji suvremenoj teritoriji i doktrini - stratejski doček ili stratejski prihvrat. Osnovni smisao tog kategorijalnog pojma jeste u takvom shvatanju početnih dejstava na stratejskom nivou koja će omogućiti da se odgovarajućim snagama i intenzitetom dejstava, saglasno ciljevima stratejske odbrane, agresoru pruži otpor koji će osigurati ostvarivanje vlastitih ciljeva, istodobno sačuvati snage za naredna dejstva i onemogućiti mu da ostvari svoje ciljeve. Stratejski doček, kao stratejska radnja uglavnom se ostvaruje u početnom periodu rata, kada agresor, primjenom strategije uništenja i doktrine munjevitog rata, rješavajućim sudarima želi da ostvari ciljeve agresije već u tom periodu rata. Nasuprot njemu, branilac u uslovima nepovoljnog odnosa snaga nastoji da odloži rješavajuće bitke, uspori ratni proces i smanji intenzitet borbених dejstava do mjere poželjnog vremenskog i prostornog zadržavanja nastupanja agresorovih snaga, tako da se stvori neophodan prostor i vrijeme za mobilizaciju i razvoj vlastitih snaga. Taj zahtjev za obezbjeđenje prostora i vremena za mobilizaciju oružanih snaga i prelazak društva na ratno stanje je imperativ. U protivnom, agresor bi na početku rata ostvario najveći dio svojih ciljeva. Otuda je taj zahtjev kriterijski za određivanje stepena upornosti odbrane, posebno na prvom pojasu. To, međutim, nije i jedini kriterij, jer se, također postavlja zahtjev da se sačuva glavina oružanih snaga za dalje nastavljanje rata. Ta dva, u osnovi proturječna, zahtjeva mora da pomiri racionalna i stvaralačka ratna vještina, kao najbolji subjektivni izraz objektivnog odnosa snaga. U toj vještini kombiniranja snaga i uslova ogleda se nespontan, nekonvencionalan i ničim ograničen pristup strategije narodnog rata i njenih aktera.

Stratejski doček uglavnom se realizira angažiranjem vlastitih gotovih snaga, prvenstveno operativne komponente oružanih snaga, a ratna armija – i operativni i teritorijalni dio, angažira se po mjeri njenog mobiliziranja i operativno-taktičkog razvoja prema planovima upotrebe, ukoliko te dvije posljednje radnje nisu izvršene prije početka agresije. Upravo je to jedan od ključnih razloga zbog kojeg male zemlje, koje mogu biti napadnute, moraju još u miru

imati respektivne mirnodopske snage na takvom stupnju mobilnosti i borbene spremnosti da se mogu smatrati gotovim snagama u smislu njihove trenutne pripremljenosti da bez obimnije domobilizacije prihvate borbena dejstva na glavnim operativnim pravcima i tako spriječe brze prodore agresora i komadanje državne teritorije.

Strategijski doček u strategiji narodnog rata primarno je u funkciji sprečavanja strategijskog iznenađenja. S tim je u uskoj vezi i funkcija zaštite mobilizacije društva i oružanih snaga, tj. što bržeg prelaska zemlje na ratno stanje. S obzirom na usku povezanost tih dviju vitalnih odbrambenih funkcija, strategijski doček se može poistovetiti sa prvom bitkom, prvim ili početnim operacijama, koje uključuju operacije i bojeve na frontu i u dubini vlastite teritorije (protudesantna borba), te borbena dejstva u pozadini neprijatelja.

Rekli smo da nećemo ulaziti u psihološko-lingvističku analizu termina »strategijski doček« ili »strategijski prihvati«. To nećemo činiti ni kada je riječ o terminima »prva operacija« ili »prva bitka«, iako oko značenja svih tih termina postoje različita, pa i kontroverzna mišljenja. Ostavljajući to pitanje u nadležnost onima koji se specijalistički bave teorijom značenja, mi ćemo se služiti tim terminima u njihovom kolokvijalnom i konvencionalnom značenju. Polazimo od toga da se u vojnoj publicistici izraz »prva bitka« danas često upotrebljava s ciljem da označi početna dejstva, a to znači i da sintetizira odbrambene i protudesantne operacije, kao i operacije na moru i u vazdušnom prostoru branioca, te napadne, desantne, vazduhoplovne i pomorske operacije i njihove raznovrsne kombinacije – napadača.

Strategija narodnog rata polazi od opredjeljenja da će se, shodno tome kakva je agresija, ko je agresor i kolike su njegove angažirane snage, izbjegavati odlučujuća bitka u strategijskim uslovima koji za branioca nisu povoljni. To je razumljivo, jer će on težiti da odlučujuće bitke vodi kada procijeni da za njihovo pobjedonosno vođenje ima realnih izgleda. Drugim riječima, branilac će u svim za njega nepovoljnim uslovima težiti da odloži vođenje odlučujuće bitke, što ne znači da izbjegava prvu bitku, jer je to i nemoguće, budući da mora sa određenim stepenom upornosti da brani svaki dio svoje teritorije kao integralni prostor svoje države.

Te početne, neki kažu i prve, operacije u uslovima nepovoljnog odnosa snaga branilac će nastojati da pretvori u dugotrajnu i iscrpljujuću bitku. Idealni cilj za branioca jeste da bitka bude toliko dugotrajna i elastično vođena da, ne prekidajući kontinuitet borbe i otpora, nametne agresoru stalnu bitku, koja traje neprekidno, ali čiji će se intenzitet mijenjati prema nastaloj strategijskoj situaciji i općim ciljevima narodnog rata u pojedinim njegovim fazama. Takvu elastičnu borbu s promjenom intenziteta dejstava, uz primjenu različitih modela i vidova dejstava, branilac će voditi sve dotle dok agresor ne istroši svoje snage i bude prinuđen da inicijativu u cjelini prepusti njemu, kada će branilac i moći da pređe na odlučujuću bitku za konačno slamanje agresije ili, pak, dok agresor ne iscrpi kapacitete volje da nastavi daljnje vođenje rata. I jedan i drugi epilog objektivno znače pobjedu branioca i poraz agresora. Objektivno, radi se o tome da se agresoru nametne bespoštedna *bitka u prostoru*, u kojoj će ga čekati borba, gubici svugdje gde se pojavi, i u kojoj će biti prinuđen da se stalno bori za ponovno osvajanje onoga što je prividno već bio osvojio.

S tim u vezi, neposredno je i poimanje pobjede u ratu. Doktrina oružane borbe, u okviru strategije narodnog rata, i tu ima nešto drugačija viđenja od klasičnih doktrina. U svakoj prilici, u svakoj vrsti agresije i u svakoj strategijskoj situaciji treba nastojati da se vodi pobjedonosna bitka u vojničkom smislu i u klasičnom značenju, u smislu razbijanja, uništenja, odsijecanja i zarobljavanja snaga agresora, ali se tome ne može i ne smije težiti po svaku cijenu, pa i po cijenu neprihvatljivih vlastitih gubitaka koji bi doveli u pitanje uslove daljnjeg vođenja narodnog rata. Dakle, do uslova za vođenje rješavajuće bitke treba dolaziti postupno. Međutim, da bi branilac mogao u svakoj prilici voditi pobjedonosne bitke, operacije i bojeve, mora da fragmentira ratni proces na mnoštvo akcija i aktivnosti koje mu garantuju pobjedu. To je fizionomija *bitke u prostoru*, bitke sa mnogo žarišta, u kojoj na operativnim, operativno-strategijskim razmjerama, pa i bukvalno, cjelokupno ratište postaje bitačna prostorija.

Kada je riječ o izvođenju borbenih dejstava po modelu *bitke u prostoru* treba ukazati na slijedeće:

– cilj tih dejstava je da se u strategijskom prihvatu – prvoj bici do krajnjih mogućih granica uspori prodor u du-

binu, slomi napadna moć prvih i slijedećih ešelona i agresor uvuče u razuđena dejstva na čitavom prostoru ratišta, što ujedno znači i vremenski dugotrajno, bez realnih izgleda na pobjedu. Pri tome treba imati u vidu neke činjenice važne za određivanje stepena upornosti odbrane i ekonomiju snaga. U pojasu obezbjeđenja cilj je prvenstveno da se napadač primorava da razvija snage na više pravaca i širi front prodora. Time se, već u početnoj fazi, ispoljava prostorna karakteristika *bitke u prostoru*. Za borbena dejstva po dubini, kada snage napadača naiđu na borbene grupe – uporišta i rejone brigadnog modula odbrane, određuje se radikalniji cilj pa se zahtijeva nanošenje gubitaka i usporavanje prodora snaga agresora – sve do slamanja njihove napadne moći u većoj dubini, odnosno na drugom pojasu odbrane, kada se za to stvore povoljni prostorni, zemljišni, operativni i ukupni borbeni uslovi;

– nesporno je da *bitka u prostoru* odgovara cjelini naše koncepcije rata, strategiji vođenja oružane borbe, prvenstveno u strategijskom modelu iznuravanja, ali i u strategijskom modelu uništavanja, kada se za to stvore uslovi (u agresiji sa radikalnim ciljem po dubini vojišnog prostora, a u agresiji sa ograničenim ciljem već u dubini prvog pojasa odbrane);

– razmatrano po fazama rata i oružane borbe, *bitka u prostoru* najprimjerenija je u strategijskom prihvatu. U daljnjem toku rata i oružane borbe ona će biti uvijek najpodesniji model, sve dok se oružana borba vodi kombiniranim oblikom. Manje će biti primjerena kada se u određenim zonama – vojištima i za određeni period pređe na partizanski oblik oružane borbe, mada je *bitka u prostoru* modularnog tipa i za nju nema odlučujući značaj neposredna – taktička povezanost svih borbenih elemenata;

– ofanzivnost dejstava mora da se ispoljava u svim uslovima i da se njom postižu stalna iznenađenja i nametanje inicijative agresoru. Na taktičkom nivou to će biti vrlo često moguće. Međutim, osloncem na uređeno i, u topografskom smislu, jako zemljište, u dubini teritorije treba planiski stvarati uslove da se rezervama nametne ofanzivna *bitka u prostoru* operativnog nivoa i nanesu agresoru porazi koji će imati, osim materijalno, i političko-psihološki odraz u zemlji i međunarodnoj javnosti. Uspješno izvedenom bitkom tog nivoa na svakom od vojišta (istovremeno »na frontu« i privremeno zaposjednutoj teritoriji) najvjerojatni-

je bi se slomila napadna moć agresora i rat definitivno pretvorio u dugotrajan, koji odgovara našoj strategiji iznuranja. Treba naglasiti da bi se na izloženi način aplicirana strategija obaranja na pojedinim dijelovima vojišta, također, izvodila po modelu *bitke u prostoru*, a nikako na klasičan način, kada naše prednosti kombiniranja elemenata oružane borbe i rata ne mogu doći do izražaja;

– u zadnjoj fazi rata i oružane borbe, kada se stvore uslovi za ofanzivna dejstva najprije širih operativnih a zatim i strategijskih razmjera, model *bitke u prostoru* biće primjenljiv sve dotle dok se vode ofanzivna dejstva operativnog nivoa i uništavaju snage protivnika po vojišnim zonama. Ako napadač svojim snagama uspije obrazovati front odbrane, model *bitke u prostoru*, načelno, biće primjenljiv samo djelomično u objedinjavanju kombiniranih dejstava na frontu i privremeno zaposjednutoj teritoriji, posebno ako se težišta uspiju premjestiti na privremeno zaposjednutu teritoriju – iza fronta protivnika, čemu u strategijskoj odluci treba težiti. Ako to ne bude moguće, ostaje da se klasičnim frontalnim oblikom vrši proboj fronta, što našoj doktrini i strategiji najmanje odgovara i u slučajevima kada je borbena sposobnost snaga agresora kvantitativno i kvalitativno narušena.

U strategiji narodnog rata, i njoj primjerenoj ratnoj vještini, zaštita od prvog i ponovljenih udara agresora također ima drugačiji smisao i značenje nego što je to slučaj u klasičnim vojnim doktrinama i strategijama. U narodnom ratu to se ne može svesti samo na problem preživljavanja, jer bi ga reduciralo znatno ispod širine koju prirodno podrazumijevaju strategijska koncepcija i doktrina narodnog rata. U strategiji narodnog rata problem preživljavanja u strategijskom smislu riješen je početnim grupisanjem snaga na ratištu i specifičnošću strategijskog manevra (disperzije) u toj strategijskoj koncepciji, što, razumije se, ne znači da je time riješen i problem neprihvatljivih gubitaka od toga udara u operativnim i taktičkim razmjerama. Upravo iznalaženjem mogućnosti i optimalnim rješavanjem pitanja zaštite snaga i sredstava na operativnom i taktičkom nivou – što u suvremenim uslovima postaje bitan elemenat manevra na svim nivoima opštosti – stvaraju se nužne pretpostavke za uzvratni udar i za pretvaranje munjevitog rata u dugotrajni i iscrpljujući rat. Taj veliki strategijski problem mora se riješiti prvom bitkom, a sa-

mim tim bi u punoj mjeri bio riješen i opći cilj strategijskog dočeka. Tome moraju služiti uređeno zemljište i prostor u cjelini, cjelokupne pripreme zemlje za rat i osposobljavanje i opremanje oružanih snaga.

U okviru vođenja tako koncipirane prve bitke, u doktrini narodnog rata i njoj primjerenoj ratnoj vještini, neki sadržaji borbenih dejstava poprimaju izuzetan značaj. To su, svakako, protuvazдушna, protuoklopna i protudesantna borba.

Protuvazдушna borba i protuoklopna borba postaju bitan sastavni dio sadržaja borbenih dejstava na svim nivoima ratne vještine – strategijskom, operativnom i taktičkom, i na svim daljinama i visinama. Stoga, uspješno vođenje prve bitke podrazumijeva porast protuvazдушnih i protuoklopnih mogućnosti jedinica.

Protuvazdušne mogućnosti oružanih snaga treba povećavati u svim domenima, ali težišno jačanje tzv. defanzivne komponente protuvazdušne odbrane – prvenstveno one koja znači masovna borbena dejstva na malim visinama. Svakako, ne treba zapostavljati ni borbu na srednjim i velikim visinama, ali to će još dugo biti limitirano ukupnim ekonomskim mogućnostima nerazvijenih zemalja i tehničko-tehnološkom zaostalošću i ovisnošću o glavnim izvoznima naoružanja i vojne opreme. Defanzivnu komponentu protuvazdušne odbrane treba težišno razvijati iz više razloga: *prvo*, zato što je racionalnija i ekonomičnija od ofanzivne komponente; *drugo*, što sa operativnog gledišta opredjeljenju strategije narodnog rata o disperziranim snagama na cjelokupnom ratištu više odgovara masovni razvoj defanzivne komponente nego ofanzivne; *treće*, ofanzivna komponenta sistema za protuvazдушnu odbranu neposredno je uslovljena borbom za prevlast u vazдушnom prostoru u početnim dejstvima, a nije realno očekivati da bi tu prevlast jedna relativno mala i nerazvijena zemlja mogla ostvariti i duže zadržati i na većem dijelu ratišta. To, razumije se, ne znači da zaklanjanjem i disperzijom avijacijskih snaga preletom na manje osvjetljive rejone baziranja na ratištu i, možda, dijelom na teritoriju prijateljskih zemalja ne bi trebalo težiti da se sačuvaju udarne snage ratnog vazduhoplovstva, kako bi ono bilo u stanju da, u kasnijim etapama rata, u povoljnijim strategijskim uslovima, uspješno vodi borbu za prevlast u vazдушnom prostoru. To znači da branilac, iako inferioran u snagama ratnog vazduhoplov-

stva, u cjelini gledano, u određenim okolnostima povremeno i na nekim dijelovima ratišta – pravcima i prostorijama može očekivati prevlast u vazдушnom prostoru. Stoga je racionalno u odgovarajućoj mjeri razvijati i ofanzivnu komponentu protuvazdušne odbrane – lovačku i lovačko-bombardersku avijaciju, tako da u okviru borbe za prevlast u vazдушnom prostoru mogu izvoditi samostalne vazduhoplovne operacije, i to, prvenstveno, dejstvom po vazduhoplovnoj infrastrukturi i vazduhoplovnim snagama agresora na njegovoj teritoriji, kao i u rejonima baziranja na privremeno zaposjednutoj teritoriji.

Protuoklopna komponenta odavno je postala glavni sadržaj suvremenih borbenih dejstava. Na takav zaključak upućuju i iskustva iz suvremenih ratova. Otuda će uspješnost protuoklopne borbe, kao skeleta cjelokupnog vatreneog sistema, biti bitan kriterij uspješnosti vođenja prve bitke, pa i rata u cjelini. U vojnoj teoriji i doktrinama vodi se intenzivna polemika o tome koji je pravac razvoja protuoklopne komponente bolji: razvoj tzv. ofanzivne komponente, sa težištem na razvoju borbenih helikoptera namijenjenih i naoružanih za protuoklopnu borbu, oklopnih snaga za protuoklopnu borbu i različitih vrsta raketnih sistema koji premašuju daljinu brisanog dometa artiljerijskih oruđa (topova) suvremenih tenkova, ili razvoja tzv. defanzivne komponente, sa težištem na razvoju protuoklopnih sredstava za masovnu protuoklopnu borbu na bliskim odstojanjima. Tu ne bi smjelo biti nikakve dileme da je najbolji srednji pravac, koji uzima u obzir obje te komponente, sa težištem na defanzivnoj komponenti. Ipak, samo dobro odmjerena sinteza daje žilav sistem protuoklopne borbe, sposoban da se efikasno suprotstavi oklopnim snagama na svim daljinama. Utvrđivanje i definiranje razumnih proporcija komponenta sistema protuoklopne borbe za strategiju narodnog rata značajno je i iz drugog razloga. Naime, agresor će težiti da što prije izvrši duboke prodore oklopno-mehaniziranim snagama duž osnovnih pravaca i da stavi pod udar iz vazdušnog prostora cjelokupnu dubinu operacijske zone, pa i ratišta. Stoga, u okviru postrojavanja snaga i sistema za vođenje *bitke u prostoru* treba neprekidno voditi računa o mogućnostima vođenja protuoklopne i protuvazdušne borbe na cjelokupnoj dubini. Problem treba rješavati i u okviru mirnodopskog rasporeda ešeloniranjem dijela pro-

tuoklopnih i protuvazdušnih snaga i sredstava po cjelokupnom prostoru.

Borbu protiv krupnih desanata iz vazdušnog prostora težišno vode operativne snage. Međutim, takav zadatak mogu privremeno preuzeti i odgovarajuće partizanske snage do pristizanja operativnih snaga. U ovom radu je isticano da suvremena agresija može otpočeti i obrnutim frontom i redosljedom, što faktički znači jakim desantnim snagama, koje bi bile sposobne da duže vrijeme vode borbu u dubini ratišta i da obrnutim frontom djeluju ka snagama koje nadiru od granice. Nerealne procjene i nepredviđanje krupnih desanata i određivanje operativnih snaga za borbu sa njima mora se smatrati podbačajem planiranja oružane borbe, sa nepovoljnim i velikim posljedicama. To svaku malu i nerazvijenu zemlju primorava da na desantnoopasnim prostorijama operativnog nivoa ešelonirano raspoređuje namjenske snage operativne armije, koje će biti u stanju da se uspješno suprotstave procijenjenim desantnim snagama i koje će moći da objedine sve druge snage koje budu upućene protiv desantnih snaga poslije ispoljavanja njihovog dejstva.

Disperzijom partizanskih snaga u prostoru obezbjeđuje se uspješna protudesantna borba desantnim snagama taktičkog značaja. Da bi teritorijalne snage mogle izvršiti tu složenu obavezu, treba ih adekvatno naoružati, opremiti, organizirati i osposobiti. Tako disperzirane snage u prostoru omogućuju da se svaki desant dovede u operativno i taktičko okruženje. Osim toga što omogućava uspješnu protudesantnu borbu, disperzija oružanih snaga u prostoru obezbjeđuje mnoštvo komparativnih prednosti. Ona znatno supstituirala eventualno manji domet vatrenih sredstava za podršku, gustinu vatre na jedinici površine na većim daljinama i ulogu vertikalnog manevra snaga branioca. Time kompenzira deficit helikopterske komponente u strukturi kopnene vojske, sprečava iznenađenje na operativnom i taktičkom nivou, umanjuje potrebu za manevrom snaga i svodi ga na najmanju mjeru. Te prednosti ne treba smatrati jednom za svagda datim i nepromjenljivim. Već se sada može računati s tim da ih masovna helikopterska komponenta potencijalnih agresora u strukturi jedinica kopnene vojske do izvjesne mjere relativizira. Stoga se u strategiji narodnog rata mora naći efikasno tehničko-tak-

tičko rješenje da se pješadija branioca uspješno suprotstavi helikopterima i tako pojača te komparativne prednosti.

Zaključujući izlaganje o načinu vođenja prve bitke i, razumije se, ostajući pri tome na najopćijem planu, želimo da kažemo da mi sve to posmatramo kao strategijski prihvrat (doček) prvog udara agresora i njegovih snaga. Taj prihvrat ne treba shvatiti kao statičko i defanzivno prihvatanje na sebe udara agresorovih snaga, već kao mnoštvo uzastopnih amortizirajućih protuudara. To jedinstvo udara iz pozadine i protuudara s fronta na cjelokupnoj dubini zone operacije, jedinstvo oružane borbe i svih drugih oblika borbe i općenarodnog otpora i kombiniranje frontalnih i partizanskih dejstava operativne i teritorijalne komponente oružanih snaga čini jedno od suštinskih obilježja strategije narodnog rata.

Jedan od ključnih i najtežih problema koji treba riješiti uspješno izvršenim strategijskim prihvatom (dočekom) agresorovog prvog udara svakako je problem strategijskog iznenađenja. Za male i nerazvijene zemlje, koje svoju strategiju odbrane od tehničkih i vojnički superiornijih sila zasnivaju na strategiji narodnog rata, obezbjeđenje od iznenađenja je jedno od najznačajnijih pitanja kojem se mora posvetiti izuzetna pažnja. U kontekstu razmatranja vođenja prve bitke, o strategijskom iznenađenju može se dati više nesumnjivih saznanja od dosadašnjih iskustava. Prvo što treba konstatirati jeste činjenica da se mogućnost strategijskog iznenađenja ne može isključiti iz najmanje dva razloga:

– *prvo*, na tehničko-tehnološkom planu potencijalni agresori raspolažu takvim naoružanjem i vojnom opremom kojom iznenadno mogu staviti pod udar cjelokupnu dubinu prostorno malog ratišta i otpočeti dejstva prije nego što branilac izvrši opću ili čak djelomičnu mobilizaciju, i prije nego što uspije da uspostavi cjelokupni sistem odbrane. Njihove tehničko-tehnološke i naučne mogućnosti su takve da u eventualnim ratnim dejstvima protiv svake male i nerazvijene zemlje mogu primjeniti neko novo sredstvo njihove strategije, koje te male i nerazvijene zemlje do tada nisu upoznale ili su smatrale da nije namijenjeno za njihovo ratište;

– *drugo*, na organizacijskom planu potencijalni agresori u strukturi svojih oružanih snaga imaju prvi strategijski ešelon i tzv. gotove snage, koje bez ikakve dodatne mobi-

lizacije mogu izvršiti oružanu agresiju. Dakle, agresor to može učiniti veoma brzo i bez nekih vidljivih indikatora pripreme za izvršenje agresije. U tom pogledu, agresija može biti izvršena iznenadno, iako se, u strogo teorijskom smislu, o iznenađenju kao o apsolutno neočekivanom napadu ne može govoriti, jer se već sada zna da tzv. gotove snage nisu namijenjene ni za kakve miroljubive svrhe, pa ni njihova eventualna agresivna akcija ne može u bukvalnom smislu iznenaditi nikoga, tim prije ako znamo da za to postoje i određene doktrine i operativni planovi.

Dakle, činioci koji ukazuju na mogućnost strategijskog iznenađenja djeluju na spoljnom planu i kao takvi su općevažeci za sve armije svijeta. Posebni uslovi koji, manje-više, pogoduju ili ne pogoduju strategijskom iznenađenju sadržani su u osjetljivosti geostrategijskog položaja i u unutrašnjem društvenom razvoju i mogućnom zaoštavanju procesa i odnosa u svakoj maloj zemlji ponaosob, što je također, uslovljeno destruktivnim djelovanjem spoljnog činioca.

Strategijsko iznenađenje, međutim, nije neizbježno, i u toj činjenici treba tražiti najpovoljnije mogućnosti za njegovo sprečavanje i predupređivanje. Nema sumnje da u tom pogledu svakoj zemlji stoji na raspolaganju mnoštvo mogućnosti i činilaca. *Prvo*, svestrano praćenje, procjenjivanje i analiza kretanja vojnog faktora na spoljnom planu i pravovremeno sagledavanje svih opasnosti koje prijete vlastitoj bezbjednosti i nezavisnosti i aktiviranje snaga i sredstava i oblika aktivnosti kojima se iznenađenje isključuje, predupređuje ili, pak, umanjuje mogućnost da do nje ga dođe. *Drugo*, faktička izgrađenost odbrambenog sistema svake zemlje, svojom snagom i efikasnošću, ako su ta snaga i ta efikasnost respektivne, objektivno djeluje odvratajuće na svakog agresora. U tom okviru je, razumije se, i riješenost malih zemalja da brane svoju slobodu i nezavisnost svim snagama i sredstvima do konačnog istjerivanja agresora sa vlastite teritorije ili do njegovog odustajanja od planiranih ratnih ciljeva, što su osnovni postulati strategije narodnog rata. *Treće*, operativna armija svake zemlje (njen mirnodopski dio) treba da bude na takvom stepenu borbene gotovosti da može odmah prihvatiti borbu s glavnim snagama agresora na težišnim strategijsko-operativnim pravcima i s krupnim desantima, što objektivno smanjuje mogućnost strategijskog iznenađenja. To su i argumenti

protiv mogućnosti strategijskog iznenađenja u suvremenim uslovima.

Intencija ovih razmatranja je da se uoči i trajno prihvati opredjeljenje da je strategijsko iznenađenje i obezbjeđenje od iznenađenja integralni politički i vojni problem i da se ne može uspješno preduprijeti nikakvim parcijalnim vojnim ili političkim mjerama. Obezbjedenje od strategijskog iznenađenja mora se integralno shvatiti i tako ga realizirati uz sintezu mjera koje se preduzimaju na unutrašnjem društveno-ekonomskom, socijalnom, političkom i idejnom planu, na planiranju mobilizacijskog i strategijskog razvoja oružanih snaga i upotrebe operativne i teritorijalne vojske u njihovom jedinstvu sa svim drugim elementima i snagama narodnog rata. Svaka od tih mjera, pojedinačno uzevši, dio je integralnog procesa obezbjeđenja od strategijskog iznenađenja. Ako tako (integralno) shvatimo problem obezbjeđenja od strategijskog iznenađenja, lakše ćemo razumjeti zašto svaka mala zemlja u miru mora imati relativno brojnu, moderno opremljenu, obučenu i osposobljenu operativnu armiju; zašto se različiti podsistemi osmatranja i obavješćavanja uvezuju u jedinstven obavještajno-informacioni sistem; zašto se nastoji izgraditi visok stepen mobilizacijske gotovosti oružanih snaga i društva u cjelini i zašto se tako organizirano i odgovorno mora pristupiti cjelokupnim pripremama za vođenje narodnog rata u svim sredinama i na svim nivoima društvenog organiziranja. Visoki stepen pripremljenosti je, objektivno, brana od strategijskog iznenađenja i značajan faktor odvracanja od agresije.

S U M M A R Y

PEOPLE'S WAR AS THE OPTIMUM STRATEGIC MODEL OF DEFENCE OF SMALL COUNTRIES

The people's war strategy is actually the strategy of combination, in which not only military elements – the strategy of destruction and attrition – are combined but also a considerable number of elements of non-armed struggle and general people's resistance is included.

Being a strategy that reflects in the domain of defence the vital interest of the people, the strategy of people's war relates to war factors in a peculiar way and can allot to individual and all of these factors fundamentally new meanings and values, which the classical strategy cannot do. By skillful combining all factors of war it compensates for the aggressor's advantages, in the

first place in the field of armaments and military equipment. It is not, however, not possible at all levels of own material-technological resources. Therefore in the process of equipping the forces for the armed struggle must be, at least in essence, taken into account requirements set by war and armed struggle today and in the future, and the technological process as well.

Strategic manoeuvre in the strategy of people's war is a synthesis of mobilization deployment and the peace-time location, as two sides of a integrated process. By the deployment of partisan forces and territory-bound territorial forces is in advance realized the dispersion manoeuvre, by which are ensured an even deployment of forces and possibilities form their concentration and expression of main efforts at important directions or zones. The ability for conducting the armed struggle simultaneously in the overall territory is consequently one of the essential characteristics of the strategy of people's war.

The basic idea of the strategic take-on is contained in such concept of initial operations on the strategic level which will make possible the resistance to the aggressor with corresponding forces and intensity of action, in concordance with the goals of strategic defence, which will ensure the realization of own aims and objectives, while the forces will be saved for the next operations and the aggressor will be prevented in the realization of his aims and objectives. The strategic take-on is to be realized mostly in the initial period of war and its primary function is the prevention of strategic surprise. It can be identified with the first battle, first or initial operations, which include operations and combats along the front and in own rear areas (counter-airborne combat), also combat operations in the enemy rear areas. Thereat combat operations are carried out by the model of battle fought on a wide territory, with numerous main efforts, in whose application in operational and operational-strategic dimensions the entire theatre of war literally becomes an integrated battle area.

R É S U M É

LA GUERRE POPULAIRE EN TANT QUE MODELE STRATEGIQUE OPTIMALE DANS LA DEFENSE DES PETITS PAYS

La stratégie de guerre populaire proprement dite constitue une stratégie combinée qui prévoit non seulement des éléments militaires, la destruction et l'usure, mais aussi bien une série d'éléments de lutte non-armée et de résistance populaire généralisée.

Etant la stratégie qui dans le domaine de la défense exprime l'intérêt essentiel du peuple, la stratégie de guerre populaire traite les facteurs de la guerre d'une façon particulière et parvient à attribuer à certains d'entre eux un sens et une valeur essentiellement nouveaux et que la stratégie classique ne prévoit pas. Par une combinaison habile de tous les facteurs de la guerre on parvient à neutraliser certains avantages de l'agresseur, notamment en armement et en équipement militaire. Pourtant, cela n'est pas possible si on n'a pas pour autant atteint le niveau requis en matière de ses propres préparatifs matériels-techniques. C'est pourquoi, ne serait-ce que d'une manière générale, l'on doit suivre les exigences que posent la guerre contemporaine et future et la lutte armée en tant que processus technologique militaire.

La manoeuvre stratégique dans la stratégie de guerre populaire constitue la synthèse du développement de mobilisation et de la disposition des forces

en temps de paix comme étant deux parties d'un processus unique. Par la disposition de forces partisans et de l'armée territoriale, on réalise en avance une manœuvre de dispersion; elle assure une disposition équilibrée des forces dans l'espace, leur concentration et la manifestation des principales actions de combat d'après les directions et les zones importantes. Par conséquent l'une des principales caractéristiques de la stratégie de guerre populaire consiste en la capacité de conduire la lutte armée simultanément sur l'ensemble des territoires.

Le sens fondamentale de l'attente stratégique de nature à permettre de livrer la résistance à l'agresseur qui assurera la réalisation des objectifs propres, de garder les forces pour actions à venir et de faire échec aux visées de l'agresseur, par l'emploi des forces adéquates et des actions à intensité déterminée conformément aux objectifs de la défense stratégique. L'attente stratégique se réalise, en général, en période initiale de la guerre et sert essentiellement à faire échec à une surprise stratégique. Elle peut être identifiée à la première bataille, aux opérations initiales y compris les opérations sur le front et dans la profondeur du territoire propre (lutte antidescente), de même que les actions de combat dans les arrières ennemies. Les actions de combat se déroulent selon le modèle d'une bataille à vaste échelle, bataille englobant de nombreux foyers de combat, où, du point de vue opérationnel, par ses dimensions opérationnelles stratégique, voire littéralement, l'ensemble du territoire devient un théâtre de guerre.

Р Е З Ю М Е

НАРОДНАЯ ВОЙНА КАК ОПТИМАЛЬНАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ОБОРОНЫ МАЛЫХ СТРАН

Стратегия народной войны в настоящем смысле слова является стратегией комбинирования, в которой сочетаются не только военные элементы, стратегия уничтожения и измора, но в этой стратегической концепции комбинируется и множество элементов невооруженной борьбы и всенародного сопротивления.

Как стратегия, отражающая в области обороны существенные интересы народа, стратегия народной войны относится к факторам войны особым способом, причем она в состоянии отдельным факторам, а также им как целостности, придавать существенно новые значения и ценности, что классическая стратегия не может. Она умелой комбинацией всех факторов войны компенсирует преимущества агрессора, в первую очередь в вооружении и военном оборудовании. Однако, это невозможно на любом уровне собственной материально-технической оснащенности. Поэтому в оснащении сил для вооруженной борьбы необходимо хоть в основном следить за требованиями, которые выдвигают современная и будущая войны и вооруженная борьба, как военно-технологический процесс.

Стратегический маневр в стратегии народной войны является синтезом мобилизационного развертывания и размещения в мирное время, представляющих собой две стороны единого процесса. Распоряжением партизанских сил и пространственных территориальных войск наперед осуществляется маневр рассредоточения, которым обеспечивается равномерное распределение сил в пространстве, их сосредоточение и выражение

центра тяжести на важных направлениях и зонах. В согласии с этим, одной из существенных характеристик стратегии народной войны является способность ведения вооруженной борьбы на всем пространстве одновременно.

Основной смысл стратегической встречи заключается в таком понимании начальных действий на стратегическом уровне, которые предоставят возможность соответствующими силами и интенсивностью действий, в согласии с целями стратегической обороны, оказать агрессору такое сопротивление, которое обеспечит осуществление собственных целей, одновременное сохранение сил для очередных действий и предотвращение осуществления агрессором его целей. Стратегическая встреча в основном осуществляется в начальном периоде войны и ее главной целью является предотвращение стратегической внезапности. Ее можно отождествить с первым сражением, первыми или начальными операциями, которые включают операции и бои на фронте и в глубине собственной территории (противодесантная борьба), а также боевые действия в тылу врага. При этом боевые действия проводятся по модели сражения в пространстве, сражения с многими очагами, в котором в оперативном, оперативно-стратегическом масштабе, даже и буквально, весь театр войны становится пространством сражения.